

EMBERVÉDELEM A MEZŐGAZDASÁGBAN

ÍRTA: BEREZC SÁNDOR DR

A magyar föld és népének szeretete a földművelésügyi kormány legfontosabb feladatává teszi, hogy mindenkor a magyar nép megélhetésének megkönnyítése legyen legfőbb gondja. A legnagyobb magyar földművelésügyi miniszter, Darányi Ignác nevéhez fűződik a legtöbb olyan alkotás, amellyel a magyar föld népének helyzetét az elmúlt évtizedek során könnyítették. Darányi Ignác működése idején kezdődött annak a programnak a megvalósítása, amely kifejezetten *filantrópikus* jellegű és amelyet a háborút követő nehéz körülmények között is sikerrel fejlesztettek tovább Darányi utódai a Kossuth Lajos-téri hatalmas palotában: Rubinek Gyula, Nagyatádi Szabó István és Mayer János földművelésügyi miniszterek, mellettük pedig a politikai államtitkári székben Schandl Károly dr., a népies, helyes értelemben vett demokratikus magyar agrárpolitika egyik értékes harcosa.

A földreform végrehajtása a magyar- földműves társadalom óriási tömege részére biztosított kedvezőbb megélhetést, a házhely-akció útján pedig nyugodt családi otthonhoz jutnak azok, akik még ezt is nélkülözték. A kötelező balesetbiztosítás és az öregség esetére szóló biztosítás megvalósításával elsődrendű szociális igények nyernek kielégülést, a gazdasági szakoktatás fejlesztése fokozza a gazdasági ismereteket és a tudás fegyverével erősíti azokat, akik a magyar termelés katonái. Ezeket az alkotásokat ismertetjük itt és összefoglaljuk azokat az intézkedéseket is, amelyekkel a földművelésügyi minisztérium az összes fogyasztók egészségének érdekét is szolgálja, ilyen például a tej propaganda, a bor hamisításának megakadályozása és küzdelem az élelmiszerek hamisítása ellen.

FÖLDREFORM ÉS HÁZHELYHEZ JUTTATÁS

A földművelésügyi minisztérium filantrópikus jellegű alkotásai közül kétségtelenül a földreform a legfontosabb. A közérdekű földbirtokpolitika nyomai visszanyúlnak a legrégebb történelmi kútfőig. Már Béla király névtelen jegyzője, Anonymus megemlékezik arról, hogy Árpád az eléje vezetett hűtleneknek földet osztott ki, hogy még hűtlenebbekké ne váljanak. Az Aranybulla földbirtokmegváltásról beszél. A földbirtokmegosztás Magyarország területén mégis a legutolsó időkig aránytalan volt. Ennek megvan a történelmi magyarázata; itt elég utalni a nemesi magyar birtokrendszerre és az úrbéri jogviszonyra. Az 1848. évi földbirtokmegváltás után a 90-es években foglalkoztatta behatóbban a magyar törvényhozást a birtokpolitika, amelynek célja a sűrűsödő földművelő lakosság földhözjuttatása és az amerikai kivándorlás csökkentése volt. Darányi Ignác földművelésügyi miniszter nevéhez fűződik a *telepítési akció*, amelynek nagy lendületet adott az 1909. évi telepítési törvény. A politikai viszonyok, majd később a világháború miatt Darányi birtokpolitikai reformjavaslata nem került végrehajtásra, sőt a háborús költségek miatt az állam a telepítő akciót is kénytelen volt beszüntetni. A háború idején mindinkább erősödött az a gondolat, hogy a hazai föld

védelmében elesett és kitűnt földmivelő katonákat, illetve azok családtagjait földhöz juttassák. Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök javaslatára a főrendiház 1917-ben egy határozati javaslatot fogadott el arról, hogy az eladásra kerülő nagybirtokokra az állam, az altruista hitelszövetkezetek és a községek elővásárlási jogát biztosítsák és gondoskodás történjék, hogy minden nagybirtoknak 10.000 holdon felüli részét a hadviselt földmivelők vehessék haszonbérletbe. A kormány 1917-ben a háborús felhatalmazás alapján rendeletet adott ki, amelynek értelmében a mezőgazdasági ingatlanok forgalmát hatósági ellenőrzés alá helyezte és a hadviseltek érdekében az elidegenítésre került ingatlanokra az állam elővásárlási jogát megállapította. Az állami elővásárlási jogot a földművelésügyi minisztérium gyakorolta és a földreform végrehajtásának megkezdéséig ilyen módon több ezer holdat juttatott a hadviselt földmivelők kezébe.

A forradalmi kormány 1919 elején rendeleti úton adta ki az úgynevezett XVIII. számú néptörvényt a földosztásról. Ez a rendelet a földreformot nagyon radikálisan kívánta megvalósítani és 1919 február végén többszáz úgynevezett földosztó bizottság útján minden előkészület nélkül hozzáfogott. Munkája azonban teljes kudarccal járt, a szocialisták egyenesen ellene fordultak a földosztásnak, mert fölfogásuk szerint a szocializmusnak nem érdeke, hogy a földnélküliekből földhözjuttatással újabb kisgazdákat tenyészessenek és ezzel gyarapítsák a független kis ekszisztenciák számát. A Károlyi-féle földosztás megbukott, a kommunista-rendszer pedig nem engedte meg a nagybirtokok felosztását, hanem úgynevezett „termelő szövetkezeteket” alakított. A termelés mégis országszerte megakadt és nemcsak az egyes földbirtokosokat tette tönkre a négyhónapos szovjeturalom, hanem a földek megművelésének elhanyagolásával kiszámíthatatlan károkat okozott az ország mezőgazdaságának is.

Az alkotmányos uralom helyreállítása után a kisgazda- és keresztény párti koalíciós kormány a földreform megalkotását legfontosabb programjának tekintette. Rubinek Gyula földművelésügyi miniszter irányítása mellett elkészült a magyar földreform-törvényjavaslat „a földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről”. Amidőn kormányváltás útján Rubinek Gyula helyét Nagyatádi Szabó István vette át, az eredeti javaslatot némi módosításokkal nyomban a nemzetgyűlés elé terjesztette és az első nemzetgyűlés 1920 őszén hosszú, nívós vita után több-kevesebb módosítással egyhangúlag elfogadta a törvényjavaslatot, amely mint az 1920. évi XXXVI. t.-c. került a magyar Corpus Jurisba. Ennek a törvénynek kiegészítése az úgynevezett földreform-novella, az 1924. évi VII. t.-c. Így került tető alá a *földreform* néven ismert hatalmas munka. A magyar birtokreform nem túlzó és mégis komoly. Különbözik egyes országok szélsőségesen radikális agrárreformjaitól abban is, hogy a régi tulajdonosok teljes kártalanítására és a termelés érdekeinek lehetőségig menő érvényesítésére törekszik. Nem irányul továbbá sem külföldi állampolgárok, sem idegen nemzetiségűek ellen, mert egyáltalában nem tesz különbséget magyarok és idegenek között.

A FÖLDREFORM MÉRLEGE

A törvényhozás a földbirtokrendezés nagy állami feladatának végrehajtásával az 1920. évi XXXVI. törvényekben az Országos Földbirtokrendező Bíróságot bízta meg. Az OFB-t olyan jogokkal ruházta föl, amelyeknek gyakorlása és teljesítése elengedhetetlen szükségessé tette minden egyes esetben az állam közérdekének gondos mérlegelését nemcsak jogi, hanem gazdasági, politikai és szociális téren is. Az OFB nehéz feladatát páratlan munkateljesítménnyel, az emberi erő, akaratképesség és készség legmagasabb fokával oldotta meg és a földbirtokrendezést a végső befejezés küszöbére vitte. Az OFB 1929 január elején Tóth János dr. v. b. t. t. elnöklésével teljes ülést tartott és ezen Tóth János, az OFB elnöke rész-

letesen beszámolt a földreform eredményéről, valamint az OFB munkájáról, amelyet mindig az igazság, a méltányosság, a törvényes jogszabályok és az ország közérdeke vezetett és a magánérdekek felett álló bírói függetlenség irányított. Az OFB elnöki beszámolója szerint a földreform mérlege 1929 elején a következőképpen alakult:

Az OFB az eddigi helytelen birtokmegosztást helyesebbé tette több mint egy millió katasztrális hold kiterjedésű föld megváltásával, illetve átvételével és érdemesek részére való törvényes juttatásával. Az OFB összesen 258.400 házhelyet, 407.200 törpe- és kisbirtokot, 900 közlegelőt, 250 mintagazdaságot, 55 középbirtokot, néhány telepítést létesített és köz-célokra is juttatott 187.500 hold földet. *Házhelyhez* jutott több mint 250.000, mezőgazdasági ingatlanhoz pedig több mint 400.000 állampolgár. Ennek a nagy munkának igazságos meg-bírálására – hangsúlyozta elnöki beszámolójában Tóth János, – egyedül a történelem ille-tékes, amely meg fogja állapítani a munka jótékony hatását az ország jövő gazdasági életére és szociális harmóniájára, tehát a nemzet egyetemére.

Az OFB munkája a földreform likvidálásáról szóló 1928. évi XLI. törvénycikk életbe-lépésével határköhöz jutott. Ennek a munkának legfőbb irányítója Börcsök Andor, az OFB másodelnöke volt. A munkából kikapcsolódott a földbirtokpolitika irányításának politikai és közigazgatási része és a bíróság jövő feladatköre nagy általánosságban a tisztán bírói és jogi ítékezés tere lett. A törvényhozás a földbirtokrendezés minél előbbi befejezését országos érdeknek minősítette és erre vonatkozóan sok hatályos és üdvös jogszabályt létesített. Alap-elveül állította fel a megváltási eljárás megindíthatásának és a további megváltásoknak a meg-szüntetését, a függőben levő megváltási ügyeknek az elintézését pedig időhatárhoz kötötte. Ilyen függőben levő 136 községre vonatkozó pótmegváltási ügy a tárgyaló bírák előtt fekszik, a bíróságnál pedig 126 község megváltási ügye vár döntésre.

A juttatott földek árát a bíróság megállapította házhelyekre 1100 községben, mező-gazdasági ingatlanokra pedig szintén közel 1100 községben. Az ármegállapítás csak kisebb részben lesz a jövőben a bíróság feladata és mivel nagyobb részében egységes alapra, a katasz-teri tiszta jövedelem alapjára helyezték, bizvást lehet remélni, hogy a földbirtokrendezésnek ez az ága is rövid időn belül befejeződik.

Fontos és hosszabb munkát igénylő feladatként áll a bíróság előtt a telekkönyvi álla-potok rendezése. Ennek első soronkívül sürgősen megoldandó része a megváltott ingatlanok telekkönyvi elkülönítése, a lejegyzések – a változások kimutatása – az elkészített munka-részek alapján az új betétek nyitása. Az államnak eminens érdeke és a földbirtokrendezésnek fontos végcélja, hogy a bíróság ítéletei alapján földhözjutott többszázezer állampolgár végre telekkönyvi tulajdonos lehessen.

A FÖLDREFORM PÉNZÜGYI MEGOLDÁSA

A földreform pénzügyi megoldásának módját a kormány a gyufagyártásról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban intézte el. 1928 júniusában, amikor a nemzetgyűlés meg-alkotta a földreform-törvényt, annak a pénzügyi részéről egyáltalán nem történt gondos-kodás. Most azonban, amidőn a szociális reform befejezéseken rendezik annak pénzügyi részét is, *ezzel* együtt helyreállítják a tulajdonjog integritását.

A kormány megállapodott a svéd-amerikai gyufatröszttel, amely Magyarországnak 36 millió dolláros, vagyis 200 millió pengős kölcsönt bocsát a rendelkezésére. Ez a földreform finansziális megoldására elegendő és megfelelő, sőt Bethlen miniszterelnök kijelentése szerint olyan jó, amilyenre a kormány még számítani sem mert. A kölcsön feltételei a következők:

a kibocsátási árfolyam 92,5½%-os kamat mellett és a svédek a kölcsön fejében kapják meg a gyufamonopóliumot.

A földigénylést szenvedett földbirtokosok földjük értékének kétharmad részét két év alatt három részletben készpénzben kaphatják meg, további részét 4%-kal kamatozó kötvények formájában bocsátják rendelkezésükre. A földhöz jutottak is ezen a módon a legnagyobb könnyedséggel tudnak eleget tenni fizetési kötelezettségüknek, mert 5%-ot kell majd törlesztésül fizetniök és ebben benne van a kamat is.

Az 1928. évi XLI.t.-c. gondoskodik a földbirtokreformmal kapcsolatos pénzügyi műveletekről. A törvény értelmében azok a megváltást szenvedő földtulajdonosok, akik 1929 január 15-ig kijelentik, hogy a velük szemben már foganatosított, vagy ezután foganatosítandó megváltási eljárásból kifolyóan az őket megillető megváltási ár teljes kiegyenlítéséül a törvényben meghatározott ellenértéket elfogadják, azok részére „A Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet”, amelynek Pesthy Pál, volt igazságügyminiszter az elnöke, a megváltási ár kétharmadát készpénzben fizeti ki, a többi összegről pedig 4%-kal kamatozó kötvényeket ad ki. A készpénzben fizetendő összeget ez a szerv három részletben fogja kifizetni és pedig 1929 elején az egyharmadát, 1930 január havában a második részletet és 1931 január jában a harmadik részletet.

A határidőn túl jelentkezőket is a jelentkezés sorrendjében figyelembe fogják venni és ami a rendelkezésre álló összegből fedezhető, a bejelentett igényeket a jelentkezés sorrendjében kielégítik. Erre a célra a 36 millió dolláros svéd kölcsön tényleges folyósítási eredménye áll rendelkezésre.

A megváltást szenvedetteknek igen fontos érdeke fűződik ahhoz, hogy ebbe a pénzügyi műveletbe bekapcsolódjanak, mert így követelésük legnagyobb részét rövid idő alatt készpénzben kaphatják meg, de igen fontos érdeke ez a földhözjuttatottaknak is, mert ha a megváltást szenvedett földbirtokos bekapcsolódik az állami finanszírozási eljárásba, a földhözjuttatottak tartozásait 52 év alatt évi 5%-os annuitásokkal törleszthetik.

A KISBIRTOK TERÜLETÉNEK NAGYOBBODÁSA

A földreform a szociális viszonyokat kétségtelenül enyhíti és Magyarország megmaradt részén a túlsúlyt a kisbirtokok javára billenti. Ha az országban a reform előtti birtokmegoszlást tekintjük, mindenekelőtt azt a szembetűnő eredményt állapíthatjuk meg, hogy a reform következtében a kisbirtokok mezőgazdasági területe nagyobb lesz, mint a közép- és nagybirtokoké együttvéve. Az ezer esztendő határok között 56,453.446 katasztrális hold volt az ország területe (beleértve Horvát- és Szlavonországot) és ez a terület a trianoni szerződésben 16,153.846 katasztrális holdra zsugorodott össze. Nagymagyarországon az egész területnek 44%-a volt szántóföld, viszont az új határok között a szántóterületek az egész területnek 60%-át tették ki és összesen 9,714.337 katasztrális holdat alkottak. Nagymagyarországon az 1913. évi adatok szerint az ország területének 45,8%-a esett a kisbirtokra és 54,2% a közép- és nagybirtokra. Ha az ország mai területét vesszük figyelembe, ugyanezen a területen 1913-ban a kisbirtokokra csak 44,2%, a közép- és nagybirtokokra pedig 55,8% esett.

A magyar földbirtokmegoszlást a földbirtokreform előtt egyik oldalon a nagy kiterjedésű és az ország földbirtokterületének aránylag is nagy részét elfoglaló nagybirtokok, itt-ott latifundiumok, a másik oldalon pedig az egyre jobban elaprózódó és az ország területének kisebb felét elfoglaló kisbirtokok jellemzik. A közép- és nagybirtokok természetes felaprózásának és a földbirtokreform hatásának együttes eredményeként már 1925 elején is jelenté-

kény eltolódás állapítható meg a kisbirtokok javára. Az 1921. év elején észlelt helyzettel szemben, amikor a földreform végrehajtása megindult, az 1925. évi helyzetet összehasonlítva, amelyről már statisztikai adatok állnak rendelkezésre, a következő adatokra jutunk: 1921-ben az ország 16.15 millió katasztrális hold területéből a kisbirtok területe 7.51 millió katasztrális hold, vagyis az ország területének 46.5%-a, a közép- és nagybirtok területe pedig 8.64 millió katasztrális hold, vagyis az ország területének 53.5%-a volt. A földreform végrehajtása során 1925. év elejére a következő eltolódás állt be: a kisbirtok területe 8.11 millió katasztrális holdat tett ki, azaz az ország területének 50.2%-át, a közép- és nagybirtok pedig együttvéve 8.04 millió katasztrális holdat, az országterület 49.8%-át. A földreform következtében tehát már 1925. év elejére a kisbirtok kerekedett felül a birtokmegoszlásban: az ország területének nagyobb részét, 50.2%-át foglalták el a kisbirtokok, holott még 1921-ben is a közép- és nagybirtokok területe felülmúlta a kisbirtokok területét. Még nagyobb az eltolódás az 1913. évi állapottal szemben, amikor a közép- és nagybirtok területe 54.2, a kisbirtoké pedig csak 45.8%-a volt az ország egész területének.

Az 1925. év elején a háromféle birtokkategóriának a birtokállománya így oszlott meg a birtokosok száma között:

Kisbirtokos.....	840.000
Középbirtokos.....	9.630
Nagybirtokos	1.130
	850.760

A birtokosok tulajdonában levő föld pedig így oszlik meg:

	birtok- terület	ebből szántóföld
	katasztrális holdakban	
Kisbirtokos.....	8,110.223	5,989.815
Középbirtokos.....	2,654.603	1,380.925
Nagybirtokos	5,383.482	2,359.423
	16,148.308	9,730.163

A táblázatból látható, hogy a szántóterület tekintetében a kisbirtok még nagyobb túlsúlyban van a nagyobb birtokokkal szemben. Ha pedig a földbirtokok összes területében az értékesebb és jövedelmezőbb területnek, nevezetesen a szántó, kert, rét és szőlő együttes területének szerepét mérleljük, még nagyobb a kisbirtokok túlsúlya. Ez az arányszám ugyanis a nagybirtoknál 50.7, a középbirtoknál 59.6, a kisbirtoknál pedig 87.8%. Még erősebben domborodik ki a nagy változás a kisbirtok túlsúlya javára, ha megemlítjük, hogy a kisbirtokosok szántóföld területe az ország egész szántóföldterületének 61.6%-át, a kisbirtokosok szántó-, rét-, kert- és szőlőterülete együttesen az ország ugyanezen területének 62.3%-át alkotja. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a közép- és nagybirtok területéből is majdnem félmillió katasztrális hold van kisbérletbe adva, úgy, hogy ez méginkább a kisüzemek javára billenti a mérleget.

A KORLÁTOLT FORGALMÚ BIRTOKOK

Ha a közép- és nagybirtok jellegét vizsgáljuk, az 1925. évi adatokból kitűnik, hogy a közép- és nagybirtokok 8.04 millió katasztrális hold területéből 3.7 millió hold esik a korlátolt forgalmú birtokokra. Ez a 3.7 millió hold birtokosok szerint így oszlott meg: hitbizományi földbirtok 58, egyházi földbirtok 329, községi (városi) földbirtok 971, közbirtokossági földbirtok 1670, kincstári földbirtok 10, vallás- és tanulmányi alap földbirtok 2, egyéb földbirtok

tok 162, összesen 3202, ebből 2872 középbirtok, összesen 815.454 katasztrális hold területtel és 330 nagybirtok 2,878.322 katasztrális holddal. A hitbizományok összes szántóterülete alig több 400.000 holdnál és ez 58 birtok között oszlik meg. A községi és közbirtokossági földbirtokok, amelyeknek területe kerekaszámban 1,240.000 katasztrális hold, különlegesen a kisbirtokosság gazdasági célját szolgálják, a városi földek jórésze pedig (Kecskemét, Szeged stb.) kisbérletekben van hasznosítva.

A kisbirtok területe Magyarországon 1913 óta 1925-ig 970.000 holddal, azaz 13.6%-kal növekedett a földreform következtében. A kisbirtok területe az 1913. évi 44.2% helyett már 1925-ben az ország területének 50.2%-át alkotta. A kisbirtok összes területe 13.6%-kal növekedett, a nagybirtok kiterjedése pedig 11.9%-kal csökkent.

Ha a kisbirtokosok számának gyarapodását is tekintjük, a haladás még nagyobb. Amíg ugyanis 1913-ban az ország mai területén 620.000-re volt becsülhető a kisbirtokosok száma, addig 1925 elején ez a szám már 840.000-re növekedett. A csonka ország területén 220.000-rel gyarapodott a kisbirtokosok száma és ez azt jelenti, hogy a földművelő munkásoknak 1925 elejéig már körülbelül harmadrésze jutott földbirtokhoz.

A földbirtokviszonyok végleges kialakulására azonban az 1925. évi adatok alapján még nem következtethetünk, mert ezekben a földreform során szétosztott földnek még a fele sem jelentkezik. A Statisztikai Hivatal becslése szerint a kisbirtok területe körülbelül 1.74 millió katasztrális holddal, vagyis 25 százalékkal lesz nagyobb, mint a trianoni területnek megfelelő határok között volt 1913-ban és az ország területének aránylag körülbelül 20 százalékkal nagyobb hányadát, tehát 44.2 százalékos helyett kerekaszámban 64 százalékat fogja elfoglalni. A kisbirtokosok száma pedig valószínűleg 1.1 millióra fog emelkedni és így a földnélküli földműves munkások háromnegyed része jut földhöz. Az 1,100.000 kisbirtokos földművelővel szemben alig 200.000 földműves munkás marad nincstelen sorban.

A magyar földbirtokrendező törvényeknek egyik nagy előnye, hogy külön rendelkezéseket tartalmaznak a gazdasági érdekek biztosítására. Aki a neki juttatott földet műveletlenül hagyja, vagy rosszul műveli meg, vagy pedig fizetési kötelezettségének nem tesz eleget, attól a földművelésügyi minisztérium figyelmeztetése után, ha az eredménytelen marad, a bíróság elveheti a földet és más érdemesnek juttathatja. Ezért ellenőrzi a földművelésügyi miniszter a gazdasági felügyelők útján a földhözjuttatottak gazdálkodását. A földművelésügyi miniszter messzemenően gondoskodik a földhözjuttatottak erkölcsi támogatásáról. Minden földhözjuttatott egy kitűnően szerkesztett gazdasági tanácsadó könyvet kap díjtanul, amelyben a mezőgazdálkodás minden ágára vonatkozó összes tudnivalókat érthetően megtalálja. Gazdasági szaktanárok, vagy a gazdasági felügyelők téli hónapokban a gazdasági körben, tavasszal pedig a határban gyakorlati tanácsokkal oktatják a kisembereket a gazdálkodásra. A „Falu” Országos Földművelésügyi szövetség a földművelési kormány megbízásából a földhözjuttatott csoportokba tömöríti, hogy földjeiket jól és jutányosan művelhessék meg. A szövetség bérszántó szerződéseket köt és a községekben faluszövetségi gépszíneket állít fel, amelyekből a földhöz jutottak mérsékelt díj mellett vetőgépet, boronát és más gazdasági eszközöket kapnak használatra.

KISLAKÁSÉPÍTÉSI AKCIÓ

A magyar kormány hatalmas akciót indított a házhelyhez jutottak támogatása érdekében. A földreformnak az a része, amely házhelyjuttatásra vonatkozik, még a forradalmi kormány földművelésügyi miniszterének, Búza Barnának kijelentése szerint is a legteljesebb sikerrel járt. Búza Barna, aki a XVIII. sz. néptörvényt készítette a földosztásról,

ezt kénytelen volt elismerni és a Pesti Naplóban (1928 december 30) megjelent nyilatkozata szerint ezeket mondotta:

– A földreformnak van mégis olyan része, amely nagy eredményt jelent: a házhelyekre vonatkozó rész szépen bevált.

Vitán felül áll, hogy a házhelyakció mintaszerű eredményt produkált. A kormány a földreform során házhelyhez jutottaknak családi házuk felépítésében való támogatását a Falusi Kislakásépítési Szövetkezetre, az úgynevezett FAKSz-ra bízta. A FAKSz a földreform során házhelyhez juttatottak közül azokat, akik legjobban támogatásra szorulnak, kedvező feltételű, hosszabb vagy rövidebb lejáratú építési anyaghitel által segíti abban, hogy családi házukat felépíthessék. Hosszabb lejáratú, nagyobb összegű anyaghitelben csak a teljesen vagyontalan elemek részesülhetnek, akik házuk felépítéséhez a maguk és családjuk munkaerején kívül egyébbel alig tudnak hozzájárulni. A tehetősebb rész, amely maga is rendelkezik valamelyes anyagi erővel ahhoz, hogy családi otthonát megteremthesse, csak rövidebb lejáratú és kisebb anyaghitelt kaphat. Azok, akik a FAKSz-tól anyaghitelt kívannak, kötelesek a hitel folyósítása előtt legalább egy üzletrész jegyzésével tagnak belépni. Egy üzletrész ellenértéke 2 pengő és ehhez még 20 fillér beiratási díj járul.

A FAKSz támogatása évi 4 százalékos kamatozású hosszabb vagy rövidebb lejáratú törlesztéses anyaghitel nyújtásával történik. Pénzkölcsönt a FAKSz egyáltalán nem ad. A FAKSz háromfajta anyaghitelt nyújt az építkezni szándékozóknek:

A) legfeljebb 1500 pengőig terjedő, évente 4 százalékkal kamatozó, legkésőbb 20 év alatt visszafizetendő törlesztéses hitelt;

B) legfeljebb 640 pengőig terjedő, 4 százalékos évi kamattal nyújtott, 3 évnél nem hosszabb idő alatt évente két egyenlő részletben törlesztendő hitelt;

C) legfeljebb 400 pengőig terjedő, egy évnél nem hosszabb időre szóló, 4 százalékos kamattal nyújtott hitelt.

Az így nyújtott hitel telekkönyvi bekebelezés nélkül dologi teherként terheli a juttatott és telekkönyvileg még a régi tulajdonos nevében álló házhelyet, valamint az arra felépített házat. A hitelért folyamodókat a FAKSz a falusi kislakásépítési akciónál közreműködő helyi bizottság javaslata alapján részesíti hitelben. Azokban a községekben és városokban tehát, ahol az akció megindul, ilyen bizottságot kell megszervezni. A FAKSz a tavaszi és őszi építkezési időszakok szerint évenként két ízben, és pedig tavaszra és ősze folyósítja az engedélyezett hiteleket. A FAKSz akciója megindulása esztendejében, 1920-ban még nem terjedt ki a közalkalmazottakra, de azóta a közalkalmazottakra is kiterjesztették, amennyiben a feltételeknek megfelelnek.

A FAKSz tényleges működését 1927 szeptemberében kezdte meg Ráday Gedeon gróf elnök és Tamássy József dr. ügyvezető alelnök vezetésével. Megindulásakor kamatokkal együtt 38 millió pengő állott rendelkezésére. 1929 januárjáig 20.000 lakástigénylő között összesen 29 millió pengő hitelt osztottak ki. Az igénylők főleg az 1500 pengős hitelt vették igénybe. Most még 9 millió pengő áll rendelkezésére. Ebből 2 millió pengőt fordítottak fátelpek létesítésére, szétosztásra maradt tehát még 7 millió pengő. A FAKSz feladata azonban ezzel nem zárul le, mert hiszen a visszatérő összegeket újból elosztja, azonkívül öt éven át még 8–8 millió pengőt fog kapni. A 100.000 háznak a felépítését 12 évre tervezi és reméli, hogy ezalatt a kitűzött programot teljes egészében valóra tudja váltani.

Sokan már a FAKSz megalakulása előtt kezdtek építkezni és saját erejükből emeltek hajlékot. A kiosztott házhelyeken évről-évre növekszik a fehérre meszelt, tiszta házak szám?, -és muskátlis ablakaik jelzik az új független tűzhelyeket. Eddig már több mint százezer ház-

helyet építettek be és néhány esztendő múlva harmadfél százezer házhelyen hirdetik az új háztulajdonosok a szabad angol nemzet fiainak büszke jelmondatát: Az én házam az én váram!

GAZDASÁGI SZAKOKTATÁS

A földművelésügyi minisztérium hatáskörébe tartoznak az ország legkitűnőbb gazdasági szakintézetei, amelyek gazdasági szakoktatás útján szolgálják a nevelés és ezzel a filantrópia ügyét. A minisztérium IX. főosztályának Tóth Jenő dr. h. államtitkár a főnöke, a gazdasági szakoktatási ügyosztálynak pedig Czvetkovics Ferenc dr. miniszteri tanácsos a vezetője.

A földművelésügyi miniszter főhatósága alá tartozik az Állatorvosi Főiskola Budapesten, három gazdasági akadémia: Debrecen-Pallag, Keszthely, Magyaróvár; közép- és alsófokú gazdasági szakoktatási intézmények: Szarvason négy évfolyamú középfokú gazdasági tanintézet, Kecskeméten két évfolyamú gazdasági szaktanítóképző intézet, Putnokon három évfolyamú gazdasági felső leánynevelő intézet, Csermajorban (Sopronmegye) egy évfolyamú mezőgazdasági tej ipari szakiskola, Kisbéren tej munkásképző iskola; 11 két évfolyamú földművesiskola a következő helyeken: Békéscsaba, Fütelek, Hódmezővásárhely, Jászberény, Karcag, Kecskemét, Kehida, Nagykálló, Pápa, Somogysszentimre és Szekszárd; 10 téli gazdasági iskola két féléves tanfolyammal a következő helyeken: Baranyaszentlőrinc (internátussal), Berettyóújfalu (internátussal), Csongrád, Hajdúdorog (tangazdasággal), Kiskunhalas, Mátészalka, Mohács, Nagykörs (tangazdasággal), Székesfehérvár (internátussal) és Szombathely; egy két évfolyamú kiskgazdaképző iskola Csermajorban (Sopron megye); állandó jellegű téli gazdasági tanfolyam. Jánoshalmán és Polgárdiban, felső tejgazdasági és tejipari tanfolyam Magyaróváron, tejipari tanfolyam, tej gyűjtők, főlözök, túrógyártók részére 8–14 napos tartammal Pesterzsébeten; továbbá a minisztérium államilag segíyezi a Vitézi Rend gazdaképző iskoláját Örkényben és gróf Jankovich Bésán Endre téli gazdasági iskoláját Pápateszéren.

A felsorolt állandó jellegű intézményeken kívül az ország minden vármegyéjében számos mezőgazdasági, tejipari, háziipari, rét- és legelőművelési, talaj javítási és háztartási tanfolyamot, vagy sorozatos népies előadásokat tartanak felnőtt gazdák és gazdaleányok részére. Ugyancsak a mezőgazdaság minden ágát felölelő négyhetes tanfolyamot tartanak az elemi iskolai tanítók részére évente nyolc ízben, a telkes vitézek részére pedig évente 16 helyen. A földművelésügyi minisztérium gazdasági szakoktatási ügyosztályának fennhatósága alá tartozó gazdasági tanárok látják el számos teológián, tanítóképző intézetben, polgári iskolában és a közigazgatási tanfolyamokon is a gazdasági tárgyak tanítását.

Az országos gazdasági szakértekezlet két évvel ezelőtt Schandl Károly dr. földművelésügyi államtitkár előadói jelentése alapján javasolta az Országos Gazdasági Szakoktatási Tanács felállítását. Mayer János földművelésügyi miniszter megalakította ezt a tanácsot, amelynek Buday Barna gazdasági főtanácsos az ügyvezető alelnöke.

HATÓSÁGI MUNKAKÖZVETÍTÉS

A földművelésügyi minisztérium számos ügyosztálya foglalkozik olyan ügyekkel, amelyekről a filantrópia könyvének meg kell emlékeznie. A minisztérium VI. főosztályának (főnöke Horváth Jenő dr. miniszteri tanácsos) működése gazdasági munkásügyekre terjed ki és szociálpolitikai jellegű. Ide tartozik az Országos Gazdasági Munkaközvetítő Iroda, amelyet ezidőszert Bakonyi Pál dr. miniszteri tanácsos vezet. Magyarország nagynevű

földművelésügyi minisztere, Darányi Ignác szervezte meg ezt az irodát 1899-ben. Mivel az 11.180/1899. számú rendelet az idők folyamán több változást szenvedett, Mayer János földművelésügyi miniszter 77.000/1926. sz. rendeletével újjászervezte a hatósági gazdasági munkaközvetítést. Ez a rendelet 1927 január elsején lépett életbe. A hatósági gazdasági munkaközvetítés célja, hogy a mező-, szőlő-, kert- és erdőgazdasági termelés terén, valamint föld- (kubikos) munkáknál a gazdasági (kubikos) munkaerő keresletet és kínálatot kielégítse. Az iroda hatásköre kiterjed gazdasági munkások, cselédek, napszámosok, dohánykertészek, vincellérek, kertészek, földművesek stb. közvetítésére.

A hatósági gazdasági munkaközvetítés szervei: 1. az Országos Gazdasági Munkaközvetítő Iroda (Budapest, V., Földművelésügyi Minisztérium, II. em. 208); 2. a vármegyei (törvényhatósági joggal felruházott városi) hatósági gazdasági munkaközvetítő: a vármegye székhelyén működő m. kir. gazdasági felügyelőség; 3. a községi hatósági gazdasági munkaközvetítők: a) rendezett tanácsú városban a tanács által kijelölt tisztviselő, b) községekben (körjegyzőségekben), ahol legfeljebb két jegyző van: a vezető jegyző, ahol kettőnél több jegyző van: akit a közigazgatási ügyeket intéző jegyzők közül a képviselőtestület kijelöl.

Az Országos Gazdasági Munkaközvetítő Iroda a jelentkező munkavállalók megbízhatóságát és azt, hogy megbízás esetén hány megfelelő munkást tudnak kiállítani, hatóságilag igazoltatja és csak ezután veszi azokat előjegyzésbe. Az OGMI a munkaadóknak, akik személyesen, levélben vagy távirat útján (Sürgönyeim: „Földmunkásoközvetítés Budapest”) fordulnak hozzá, vagy rövid úton ajánlja az előjegyzésben nyilvántartott munkáscsapatokat, vagy azok vezetőit ajánlattételre hívja fel, a munkáscsapatokat és egyes szakmunkásokat pedig a bejelentett munkaalkalmakról megfelelően értesíti. Az OGMI-nak a hatóságilag igazoltan megbízható munkavállalókról, a jelentkező egyes szakmunkásokról és munkást kereső munkaadókról időközönként szerkesztett munkapiaci kimutatásaiból, amelyeket az összes vármegyei hatósági gazdasági munkaközvetítőknek megküld, amelyek azokat viszont a községi hatósági gazdasági munkaközvetítők tudomására hozzák és amelyek napi-, időszak- és gazdasági szaklapokban (Köztelek, Mezőgazdasági Kamarai Értesítők stb.) megjelennek, a munkaadók és a gazdasági munkások könnyen értesülnek, hová kell megfelelő munkáscsapat és szakmunkás, illetve munkaalkalom végett fordulni.

A vármegyei és községi hatósági gazdasági munkaközvetítők a saját körzetükre nézve hasonló módon járnak el és ha náluk munkáscsapat (szakmunkás), vagy munkaalkalom nincs előjegyzésben, a kereset kielégítése végett erről rögtön az OGMI-nak tesznek jelentést. Természetes, hogy nemcsak az OGMI, hanem összes alárendelt szervei is díjtalanul végzik a munkaközvetítést.

Az OGMI belügyminiszteri rendeletek alapján a belügyminisztérium véleményezőszerve minden olyan kérdésben, amely külföldiek tartózkodási engedélyére és munkavállalására vonatkozik.

FÖLDMÍVESEK TUDAKOZÓ IRODÁJA

A földművelésügyi minisztérium VI. főosztálya körébe tartozik a Földművesek Tudakozó Irodája, amelyet most Sorbán Sándor dr. miniszteri osztálytanácsos vezet. Ennek az irodának az a feladata, hogy a földművesek (gazdasági munkások és cselédek) részére a földművelésügyi minisztérium ügykörébe tartozó dolgokban ingyenes felvilágosítást, útbaigazítást és tanácsot adjon. Az iroda útbaigazítja azokat, akik a földművelésügyi minisztériumba benyújtott beadványok, kérelmek, felelőzések hollétéről érdeklődnek, de felvilágosítást nyújt mindenféle

olyan ügyben, amelyben a földművelésügyi minisztérium hatáskörénél fogva illetékes. Ehhez az irodához szoktak fordulni azok, akik például gyümölcsfaoltványokat kérelmeznek, valamelyik földművesiskolába való felvétel iránt érdeklődnek, vagy tagosítási ügyben szeretnének információt kapni. A Földművesek Tudakozó Irodája bíróságok elé tartozó ügyekben semmiféle felvilágosításokkal nem szolgál. Ezt az irodát 1908-ban alapította Darányi Ignác földművelésügyi miniszter Bartóky államtitkár, főosztályvezető közreműködésével. Amióta külön gazdasági munkaközvetítő iroda és külön jogvédő iroda is működik a minisztériumban, a Földművesek Tudakozó Irodájának munkája csökkent.

FÖLDMUNKÁSOK VÁLLALKOZÓ SZÖVETKEZETEI

A törvényhozás, amely ezelőtt 31 esztendővel hozott törvényt az Országos Központi Hitelszövetkezet létesítéséről, az 1920: XXX. t.-c. útján, amely az OKH-ról szóló 1898: XXIII. törvénycikket módosította és kiegészítette, a földmunkások érdekében gondoskodott földmunkás vállalkozó szövetkezetek alakításáról. Ezeknek a szövetkezeteknek az a célja, hogy tagjainak anyagi helyzetét munkavállalás, munkaeszközök szerzése, a tagoknak munkához juttatása és hiteligényeinek kielégítése által javítsák. A szövetkezetek arra töreksenek, hogy a bennük tömörült földmunkásokat munkavállalások útján tisztességes keresethez és vállalkozói nyereséghez juttassák. A törvényhozás gondoskodott ezeknek a földmunkás vállalkozó szövetkezeteknek állami támogatásról is és az 1923: XI. t.-c. értelmében felhatalmazta a földművelésügyi minisztert, hogy a hivatásos földmunkásokból alakult, vagy alakuló vállalkozó szövetkezeteket állami támogatásban részesítheti. A földmunkás vállalkozó szövetkezetek szervezési és pénzügyi igazgatásának egységes irányítására alakították az OKH kebelében a Földmunkás Szövetkezeti Osztályt, amelynek élén Steuer György dr. államtitkár áll.

Az első földmunkás vállalkozó szövetkezet 1922-ben alakult Csongrádon, majd gyors egymásután alakultak a többiek és most a következő helyeken vannak földmunkásszövetkezetek: Jászárokszállás, Mindszent, Szegvár, Szentés, Kiskundorozsma, Hódmezővásárhely, Gyula, Budapest-Ferencváros (kordéllyal fuvarozó földmunkások), Kalocsa és Pécs (egész Baranya vármegye területére). Eddig körülbelül 5000 munkást foglalnak magukban. A földmunkásszövetkezetek működéséhez igen fontos nemzeti, közgazdasági és szociális érdekek fűződnek. Az állam biztosítja a földmunkások részére az üzleti forgótőkét és a munkások az üzletrészt munkabérpótlékaiból apránként hozzák össze. A földmunkásszövetkezetek a munkások érzelmi, lelki és jogi összetartozandóságának eszméjét szolgálják és tagjaik részére a vállalkozói nyereségből munkabérpótlék címén részesedést biztosítanak. A földmunkásszövetkezetek az ipartörvény és az annak alapján cégjegyzett alapszabályok értelmében vállalnak mindennemű földmunkát, út-, vasút- és csatornaépítési munkákat, vízszabályozási és vízrendezési munkákat, tőzegkitermelést, áruátrakást stb. Az első nagyobb közmunka, amelyet a földmunkásszövetkezetek vállaltak, a csepeli kikötő építésénél volt. Itt a csongrádi földmunkásszövetkezet dolgozott. Földmunkásszövetkezetek végezték a tatabánya-felsőgallai összekötő vasúti vágány földmunkáját, a szegedi gazdasági vasút földmunkáját, a tiszakarádi csatornát, résztvettek több hosszú út építésénél és legutóbb Hajdúvármegyében 54 kilométer hosszúságú útépitési munkát kaptak. A mindszei földmunkásszövetkezet ötödik esztendeje dolgozik a ferencvárosi kikötőben és sóátrakást végez. A kikötőben munkásházat is építettek, amelyben hálóhelyiségen kívül külön ebédlőhelyiség és iroda is van. Eddig 30.000 pengő tiszta hasznot fordítottak munkásjóléti célokra. A földmunkásszövetkezetek központja gondos-

codik szegénysorsú munkások rendkívüli segélyéről, továbbá orvosi és gyógykezelési segínyt nyújt, eddig ezer munkásgyermeket vizsgáltatott meg orvosilag, a munkások gyermekeit felruházta, 1928-ban 33 kubikos munkás 240 gyermeke között 1000 pengő segélyt osztott szét, Mindszenten az iskolásgyermeknek tíz órákor 3 deci tejet és zsemlyét ad.

A munkásszövetkezetek karöltve dolgoznak a magyar mérnöki karral és együttműködésre töreksenek. Eddig hat mérnököt alkalmaztak. A Földmunkás Szövetkezeti Központ gondoskodik arról, hogy a fiatalabb kubikusokat kövezőmesterségre taníttassa, egyeseket soffőri tanfolyamra küld, hogy teherautófuvarozásnál is használhatók legyenek, néhányan a vízmesteri tanfolyamát végzik, gyermekeik közül pedig többeket a földmíves-iskolákban taníttatnak. A földmunkásszövetkezetek 1928-ban tartották első kongresszusukat Szentesen. A szövetkezetek szerepelnek mezőgazdasági kiállításokon, hogy felhívják az ország figyelmét azokra az érdemekre, amelyeket a földmunkások az útépités és vasútépités terén szereztek. A földmunkásszövetkezetekre nagy virágzás vár, mert eddig a vállalt munkát a legnagyobb akadályok ellenére mindenütt becsületesen végezték el. Szövetkezeti központjuknak az a főcélja, hogy az országnak ezt a józan, becsületes néprétegét, amely különböző vidékeken lakik és mindenütt sokgyermekes, népes családokban él, megvédje és a közzgazdasági élet javára foglalkoztassa.

A földmunkásszövetkezetek alapításának a tervét különben Schandl Károly dr., az OKH alelnök-vezérigazgatója kezdeményezte még abban az időben, amidőn a Magyar Gazdaszövetség titkára volt, majd később a parlamentben és a földművelésügyi minisztérium államtitkári székében a leglelkesebben támogatta.

MEZŐGAZDASÁGI KAMARÁK

A mezőgazdasági munkások és cselédek érdekképviselőit a Mezőgazdasági Kamarák látják el, amelyekről Rubinek Gyula földművelésügyi minisztersége idején alkotott törvényt a parlament. A magyar gazda- és földművestársadalom régi kívánságát valósította meg az 1920. évi XVIII. t.-c. a mezőgazdasági érdekképviselőiről. A törvény értelmében minden vármegye területén mezőgazdasági bizottságot, minden járásban járási mezőgazdasági bizottságot, minden városban városi mezőgazdasági bizottságot és azokban a községekben, amelyekre nézve a vármegyei közigazgatási bizottság szükségesnek tartja és elrendeli, községi mezőgazdasági bizottságot kell alakítani. Ezek a mezőgazdasági bizottságok működésük területén a mezőgazdaság, a mezőgazdasági lakosság és a mezőgazdasági munkásság egyetemes érdekeinek a képviselőire hivatottak. A mezőgazdasági bizottságok tárgyalhatják mindazokat a kérdéseket, amelyek területükön a mezőgazdasági termelést, a gazdasági rendet, a mezőgazdasággal kapcsolatos beszerzést, értékesítést, hitelügyet, közlekedést, továbbá a gazdasági munkások és cselédek helyzetét, valamint a gazdatársadalmi és népjóléti viszonyokat érintik.

A törvény értelmében a mezőgazdaság fejlesztésére és irányítására, valamint a mezőgazdasági lakosság különleges érdekeinek egyetemleges előmozdítására és képviselésére mezőgazdasági kamarákat kell alakítani. Magyarország területén ezidőszertint öt mezőgazdasági kamara működik, nevezetesen az Országos Mezőgazdasági Kamara Budapesten, a Felsődunántúli Kamara Győrött, az Alsódunántúli Kamara Kaposvárott, a Duna-Tiszaközi Kamara Kecskeméten, a Tiszántúli Kamara Debrecenben és a Tiszajobbparti Kamara Miskolcon. Az Országos Mezőgazdasági Kamara elnöke megalapításától kezdve Almásy Imre gróf volt, kinek halála után Hoyos Miksa gróft választották meg, igazgatója Koós Mihály dr., nyűg. államtitkár, helyettes igazgatója pedig Marschall Ferenc dr., országgyűlési képviselő.

MEZŐGAZDASÁGI JOGVÉDŐ IRODA

A Mezőgazdasági Munkásjogvédő Központi Iroda a földművelésügyi minisztériumban Fronius Oszkár dr. miniszteri tanácsos vezetésével működik. Ennek az irodának az a feladata, hogy vagyontalan gazdasági munkások és cselédek részére ingyenes jogi tanáccsal szolgáljon, szükség esetén gondoskodik ingyenes jogi képviseltről is azokban a vitás ügyekben, amelyek szolgálati (munka) szerződésből merülnek fel és amelyeknek elbírálása nem a közigazgatási hatóság, hanem a rendes bíróság hatáskörébe tartozik. Olyan esetekben, amikor a vitás kérdés különösen bonyolult, vagy pedig az illető munkás (cseléd), mivel az illetékes hatóság székhelyétől messzire lakik és ezért nehezen járhat el személyesen saját ügyében, a központi iroda a jogvédelmet a közigazgatási hatóság előtt is biztosítja. Az irodának külső szervei: a) a megyei és városi törvényhatóságok központjaiban, b) a közigazgatási járások székhelyén működő megbízottjai. A helyi megbízottak a központi iroda közvetlen felügyelete és irányítása mellett működnek.

GAZDASÁGI MUNKÁSPÉNZTÁR

Az Országos Munkásbiztosító Intézetről szóló törvényjavaslat tárgyalása során, majd később az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló biztosítás, az úgynevezett Lex Vass II. parlamenti vitája alkalmából az országgyűlés mindkét háza határozati javaslat, illetve országos határozat útján hívta fel a kormányt, hogy a mezőgazdasági munkások öregség és rokkantság esetére szóló kötelező biztosításáról törvényjavaslatot nyújtson be. Ennek a törvényjavaslatnak, amely most készül, az a célja, hogy a modern viszonyoknak megfelelően teljesen új alapokra állítsa az Országos Gazdasági Munkáspénztárt, amely a földművelésügyi miniszter fennhatósága alatt működik. A törvényhozás három évtizeddel ezelőtt az 1900: XVI. t.-c. útján, amelyet azóta négy ízben egészítettek ki, lehetővé tette, hogy a gazdasági foglalkozásúak magukat végleges munkaképtelenség esetén (legalább 10 évi tagság után) nyugdíjra, haláleseti segélyre, 65 éves életkor betöltésekor nyújtandó segélyre és baleseti segélyre önkéntes biztosítás útján biztosíthassák. Ugyanennél az Országos Gazdasági Munkáspénztárnál kell gondoskodni a kötelező balesetbiztosításról is. A törvény előírja, hogy minden gazdasági cselédet (szegődményes iparost és ezekkel egy elbírálás alá eső sommás munkást), továbbá minden gazdasági gépmunkást az Országos Gazdasági Munkáspénztárnál üzemi baleset esetére biztosítani kell. Ennek a kötelező balesetbiztosításnak költségeit teljes egészében a munkaadó, illetőleg annak a gazdasági gépnek a tulajdonosa viseli, amely mellett a munkás dolgozik.

Az Országos Gazdasági Munkásbiztosító Pénztár helyi igazgatóságának szervei a helyi bizottságok (városi tanács, községi előljáróság, igazgatósági megbízott).

Az önkéntes biztosítással és a kötelező balesetbiztosítással kapcsolatos pénztári határozatokat felebbezés esetén a földművelésügyi miniszterhez kell felterjeszteni és ezekben az ügyekben a miniszter dönt. Orvosi szakkérdésekben előzetesen az Országos Közegészségügyi Tanácsot hallgatja meg.

A törvény előírja, hogy gazdasági cselédek (szegődményes iparosok) betegség esetén házi betegápolást és gyógykezelést igényelhetnek, ha maga a gazdasági cseléd, vagy az éves, illetőleg állandóan alkalmazott szegődményes cselédnek vele élő felesége, vagy 12 éven aluli gyermeke a szolgálatbalépés tizenötödik napja után betegszik meg. Kórházi ápolást, ha a megbetegedés a munkaadó és a gazdasági cseléd hibáján kívül legalább 15 napi tényleges szolgál-

lat után következett be, 30 napig a munkaadó (gazda), azontúl pedig maga a cseléd, illetőleg hozzátartozói kötelesek fizetni.

Az Országos Gazdasági Munkáspénztárnál való biztosítás két nagy ágazatot ölel fel: az egyik az önkéntes biztosítás, a másik a kötelező balesetbiztosítás. Az Országos Gazdasági Munkáspénztárról szóló törvények lehetővé tették, hogy a gazdasági foglalkozásúak magukat végleges munkaképtelenség esetén, legalább 10 évi tagság után nyugdíjra, haláleseti segélyre, 65 éves életkor betöltésekor nyújtandó segélyre és baleseti segélyekre biztosíthassák. A baleseti segélyek ingyen gyógykezelésre, ezenkívül egy hétnél tovább terjedő munkaképtelenség tartamára napi segélyre, 70 napon túl havi segélyre, baleset miatt halál esetén a család részére haláleseti segélyre, s ha család nem maradt, temetési segélyre vonatkoznak. A kötelező balesetbiztosítás – mint említettük – minden gazdasági cselédre (szegődmenyes iparos) és minden gazdasági gépmunkásra vonatkozik. A költségeket a munkaadó viseli, s ha a biztosítást elmulasztja, kihágás miatt megbüntetik, tőle utólag az elmulasztott biztosítás díját behajtják, azonkívül a baleset alkalmával megsérült gazdasági munkásának vagy ezek örökösének a teljes kárért felelősséggel tartozik. Ezt a kárt a bíróság előtt kell érvényesíteni. A biztosítási díjat minden munkaadó köteles az Országos Gazdasági Munkáspénztár javára előre, évenként befizetni és pénzbüntetés terhe mellett tilos ezt a díjat a cseléd bérébe betudni. Ha a gazdasági cselédet baleset éri, ingyen kell gyógykezelni, azaz a pénztár terhére a munkaadó útján ingyen kapja a gyógykezelést (orvost, gyógy-és műszereket, kórházi gyógykezelést, illetve házi ápolást) és a szükséges gyógyászati segédeszközöket (kötszerek, mulláb stb.).

A gazdasági cseléd balesetkor legközelebbi negyedévig nem kap a pénztártól segélyt, mert a munkaadója köteles neki bérét és járandóságát, legfeljebb negyed évig hiány nélkül kiszolgáltatni és gyógyításáról is gondoskodni. Az 5. héttől a 10. hét végéig a munkaadó költségeinek a megtérítését a pénztártól igényelheti. Ha a sérült gazdasági cseléd egynegyed év eltelte után sem nyeri vissza munkaképességét, teljes munkaképtelenség esetén a pénztártól évi nyugdíjat (járadékot) kap, a munkaképesség részleges csökkenése esetén a járadéknak megfelelő kisebb százalékát kapja. Ha a gazdasági cseléd a baleset következtében meghal, családja haláleseti segélyben részesül, 14 éven aluli gyermekei után segélyt kapnak a hátramaradottak, ha pedig családja nem marad, temetésére segélyt ad a pénztár.

Ezeket a rendelkezéseket a készülő törvényjavaslatban modernizálják és itt figyelembeveszik az Országos Társadalombiztosító Intézet működését szabályozó Lex Vass I. és Lex Vass II. törvényeket, a magyar szociálpolitika hatalmas alkotásait. A javaslatot a földművelésügyi miniszter az 1929. év folyamán köteles benyújtani.

ORSZÁGOS TEJPROPAGANDA BIZOTTSÁG

A földművelésügyi minisztérium feladata, hogy a fogyasztók és termelők érdekében gondoskodjék a tejpropaganda fejlesztéséről, de amíg egyrészt a tejjel való táplálkozás terjesztése az alkoholfogyasztás rovására történik, Magyarország mezőgazdasági érdekei úgy kívánják, hogy a bortermelés érdekében nagy súlyt vessen filantrópikus szempontból a bor hamisításának meggátlására. Ugyancsak a földművelésügyi minisztérium hatáskörébe tartozik a mezőgazdasági termények és az élelmiszerek hamisítása elleni védekezés is.

Az Országos Tejpropaganda Bizottság 1927 január 18-án alakult meg a földművelésügyi minisztériumban Mayer János földművelésügyi miniszter elnöklésével. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület tejjgazdasági bizottsága és az Országos Tejjgazdasági Szövetség

választmánya már előzetesen elhatározta, hogy a tejfogyasztás fokozása céljából országos akciót kell indítani. Így jött létre az Országos Tej propaganda Bizottság; Mayer János földművelésügyi miniszter nevéhez fűződik ennek a fontos intézménynek alapítása. A külföldi példák arra utaltak, hogy a fogyasztó és termelő érdekében egyaránt szükséges a tej propaganda országos szervezése, mert a tej a legtermészetesebb, legegészségesebb és aránylag legolcsóbb táplálék, amelynek fogyasztását előmozdítani és termelésének fejlődését biztosítani elsődrendű közérdek. A háborút követő esztendőkből a tejtermelés ugyan nagy emelkedést mutat, de a fogyasztás még nem éri el a békebeli nívót, mert Budapesten 1925-ben egy személyre 0.21 liter tejfogyasztás esett, a békebeli 0.40 literrel szemben. Az ország más helyein, főleg az Alföldön, a tejfogyasztás még igen elmaradott. Ennek a propagandának az a főcélja, hogy a tej iránt a bizalom megerősödjék. A propaganda-bizottság alakításához hozzájárultak a tejtermelők és a budapesti nagy tejárúsító vállalatok és költséghozzájárulás címén, minden eladott liter tej után egytized fillért szavaztak meg.

Az Országos Tej propaganda Bizottság elnöke Mayer János földművelésügyi miniszter, társelnöke Vass József népjóléti miniszter, alelnökei Lickl Károly földművelésügyi és Scholtz Kornél népjóléti államtitkárok, Lickl Károly az ügyvezető-alelnöki teendőket végzi. A végrehajtó-bizottságban helyet foglalnak a földművelésügyi minisztérium részéről Lickl Károly államtitkár, mint elnök, Tolnay Pál miniszteri tanácsos, a földművelésügyi minisztérium tejjgazdasági ügyosztályának a vezetője, továbbá a népjóléti minisztérium, a főváros, a tejtermelők, a tej feldolgozásával és szétosztásával foglalkozó vállalatok képviselői, a tejkísérleti állomás igazgatója. A bizottság ügyvezető-igazgatói teendőit Éber Ernő dr., gazdasági tanácsos végzi.

A végrehajtó-bizottság, amely gyakran tart üléseket, működését 1927 februárjában kezdte meg. Mindenekelőtt a nagyközönség legszélesebb rétegeinek figyelmét akarta felhívni a tejfogyasztás fontosságára és Manno Miltiades művészi plakátját 20.000 példányban terjesztette Budapesten és a vidék fontosabb központjain, az összes megyeházákban, főszolgabírói, tiszti főorvosi és tiszti orvosi hivatalokban, munkásbiztosító pénztárakban, vasúti várótermekben, színházakban, gyárakban és természetesen a tejüzemi vállalatok és tejárúsító boltok kirakataiban. A plakát jelmondata: „A tej: Élet, Erő, Egészség!” csakhamar köztudatba ment át. A Manno-féle tej ivó-plakátot nagy mozgóképszínházakban is vetítették. A bizottság ezenkívül egymillió darab propaganda-bélyeget is készített. A tejtermelő gazdák kioktatása céljából az Országos Magyar Tejjgazdasági Kísérleti Állomás plakátot szerkesztett a tej gondos és tiszta kezelésére vonatkozó 12 tanáccsal együtt. Ezt a plakátot 13.000 példányban, magyar és német nyelven osztották szét nagyobb tejjgazdaságok, tejszövetkezetek, gazdasági egyesületek és gazdasági felügyelőségek útján. A bizottság kiadott egy plakátot, amely a sajt- és vajfogyasztásra buzdít. Ezt szintén Manno Miltiades tervezte és 15.000 példányban helyezték el. Jelmondata: „Reggel, este sajtot együnk, vajas legyen a kenyérünk!”

A Tejjgazdasági Kísérleti Állomás egy kis illusztrált röpiratot íratott, amelyet „Fogyaszszunk több tejet és tejterméket!” címen előbb 500.000, majd további 300.000 példányban adtak ki és osztották szét. A népjóléti minisztérium propaganda-osztálya egy tejszűrt előadásai kapcsán sok helyen bemutatót. A bizottság tejszűrt tejszűrtlist is rendezett, amidőn feldíszített és a tejfogyasztásra buzdító táblákkal ellátott villamoskocsikban egy-egy iskola 50-60 tanulója vitte kirándulásra a budai hegyekbe és minden gyermeknek félliter tejet, 20 deka sajtot és két zsemlyét adott. Több fővárosi iskolában tejszűrtelési kísérletet folytattak a bizottság felkérésére. Csordás Elemér dr. tisztifőorvos, az iskolaorvosok és gondozó nővérek nagy

odaadással és lelkesedéssel működtek közre az ilyenirányú táplálási kísérlet rendezésében. Ezeket a kísérleteket kiterjesztették az árvaházakra, napközi otthonokra és iskolákra, a szülők figyelmét plakát útján hívták fel a tejtáplálási kísérletek eredményére. A tejjel táplált fiúknál ugyanis a kísérletek eredménye szerint a legnagyobb súlygyarapodás 2 kilogramm 75 dkg., a tejjel táplált fiúk átlagos súlygyarapodása 1 kilo 14 dkg., a tejjel nem táplált fiúk átlagos súlygyarapodása 0.44 dkg.; a leányoknál ezek az adatok a következők: a tejjel táplált leányoknál a legnagyobb súlygyarapodás 3 kilo 35 dkg., az átlagos súlygyarapodás 1 kilo 15 dkg., a tejjel nem táplált leányok súlygyarapodása 0.63 dkg.

A csecsemőknek tejjel való táplálására vonatkozó orvosi tanácsokat az anyakönyvi feljegyzések alapján minden újszülött gyermek szülőjének megküldik. Ez is a tejpropaganda célját szolgálja. A végrehajtó-bizottság elhatározta, hogy legközelebb a magyar viszonyoknak teljesen megfelelő tej szakácskönyvet ad ki, hogy a tejjel és tejtermékekkel készíthető ételeket széles körben ismertesse meg. A bizottság propagandaeszközeit, plakátjait, fényképeit, röpiratait és grafikonjait kiállította az OMGE tenyészállatvásáraitól és a nemzetközi árumintavásárral kapcsolatos tejjelgazdasági kiállításokon.

A propagandának ismertetett módjain kívül a végrehajtóbizottság arra törekszik, hogy nagyobb testületek, közületek is felkarolják a tej- és tejtermékek fogyasztását. A hadseregben a honvédelmi miniszter már felhívta az összes állomásparancsnokságokat és a felhívás eredménye nem maradt el. Az államvasutak igazgatósága gondoskodik arról, hogy nagyobb állomásokon a higiénia követelményeinek megfelelő módon árusítsanak tejet, de itt előbb a vasúti vendéglősökkel kell megegyezni.

A bizottság fennállása óta a székesfőváros tejfogyasztása érdekes emelkedést mutat. 1926-ban Budapestre érkezett kerek számban 93 millió liter tej, 1927-ben 107 millió, 1928-ban 112 millió, a napi átlagban egy főre 1926-ban 0.27 liter esett, 1927-ben 0.31, 1928-ban pedig 0.34. A Tej propaganda Bizottságnak egyébként az a legfontosabb célja, hogy a fogyasztóközönség nagy rétegeinek bizalmát a tej iránt visszaszerezze.

A BORTÖRVÉNYEK EGÉSZSÉGÜGYI HATÁSA

Az emberi egészség védelmén kívül nálunk, Magyarországon fontos közgazdasági érdek fűződik ahhoz, hogy a hamisított bor forgalombahozását tilalazzák. A borral már a legrégebbi időkben olyan műveleteket végeztek, amelyek a bort szaporították vagy minőségében javították. Az 1928. évi XLVII. t.-c. értelmében Magyarországon bornak csak olyan szeszes italt szabad nevezni, amelyet kizárólag szőlő levéből (szőlőmustból) erjesztés útján állítanak elő. Bor elnevezéssel más italt sem raktározni, sem forgalombahozni nem szabad. A törvény felsorolja azokat az eljárásokat, amelyeket az okszerű pincekezelés érdekében megenged és felsorolja azokat az anyagokat is, amelyeket használni szabad. Az 1908-ból származó bortörvényt a háború után a kor szükségleteinek megfelelően az elmúlt esztendő tanúságai alapján módosították és így született meg a bor előállításának, kezelésének és forgalmának szabályozásáról és a borhamisítás tilalmazásáról szóló 1924. évi IX. t.-c., amelyet viszont a törvény életbelépése óta eltelt négy esztendő tapasztalatai alapján részben módosítottak, részben kiegészítettek. Ezt a kiegészítést szükségessé tette a párisi „Nemzetközi Borászati Hivatal”-nak egyes kérdésekben az összes tagállamokra, tehát Magyarországra is kötelező állásfoglalása. Ez a legújabb törvény, amelyet 1929 februárjában tárgyalt a képviselőház, a bor kezelésére tartalmaz rendelkezéseket, azonkívül megakadályozza a hamis cégér alatt forgalombahozott borokkal üzhető, különböző visszaéléseket. Ezáltal tehát a fogyasztó-

közönség érdekeit is szolgálja. Aki a bortörvény rendelkezéseit megszegi, kihágást követ el és ezt a törvény szigorúan sújtja.

Az 1924. évi bortörvény eltiltotta a bor szeszezését és általában idegen anyagoknak a borhoz való hozzátételét. A bort csak szőlőből előállítható anyaggal (sűrített must, aszalt szőlő, borpárlat) szabad javítani. Egészségre ártalmas anyagok felhasználása tilos.

HARC AZ ÉLELMISZERHAMISÍTÁS ELLEN

A mezőgazdasági termények és az élelmicikkek hamisítása ellen több, mint három év-tizeddel ezelőtt törvényhozási utón kezdődött a küzdelem. Ez az ügy nemcsak mint az emberi táplálkozásra szolgáló cikkek védelme érdeklí a filantrópiát, hanem szolgálja a megélhetésért folytatott küzdelem ügyét is. A mezőgazdasági termények és az élelmicikkek hamisításának a tilalmazása éppen úgy a többtermelés egyik főútja, mint a gazdasági oktatás, a kertészet, a vetőmagnemesítés és a mezőgazdasági kísérletügy.

Az élelmiszerek hamisításának a megakadályozására hozták az 1895. évi XLVI. törvénycikket a mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisításának a tilalmazásáról. Ezt a törvényt, amely tulajdonképpen kerettörvény, miniszteri rendeletek és a joggyakorlat egészítik ki.

Az 1895. évi XLVI. t.-c. alapján különben egy Állandó Felülbíró Tanácsot állítottak fel, amelynek Tóth Jenő dr. államtitkár az elnöke, Újhelyi Andor dr. miniszteri tanácsos, a kísérletügyi osztály vezetője az alelnöke.